

NÆM2008-111

Åderup

KUAS nr. 2008-7.24.02/NÆM-0005

Åderup, Næstved sogn, Tybjerg herred, tidl. Præstø amt. Sted nr. 05.07.07.

Beretning for forundersøgelse/overvågning af fjernvarme ledning indenfor kulturarvsareal, og meget tæt på Sct. Jørgensgård. Ved overvågningen fremkom fundament fra nyere tids gårdanlæg samt forstyrrede jordlag ligeledes fra nyere tid. Udført af stud.mag. Pernille Sloth og udgravningsleder cand.mag. Kasper Wurr Stjernqvist.

Næstved Museum 2008

Abstract

Forundersøgelse/overvågning af nyetablering af fjernvarme ledning tæt ved middelalderlig Sct. Jørgensgård. Der fremkom fundamenter fra den tidligere gård, som lå på stedet før Fjernvarmeværket.

Derudover fremkom kun forstyrrede jordlag med nyeretids fund.

Undersøgelsens forhistorie

Baggrunden for forundersøgelsen/overvågningen i Åderup, skyldes, at Fjernvarmeværket ønskede at etablere en ny forbindelsesledning fra deres bygning og ud til den eksisterende ledning i Åderupvej.

Denne nyetablering ligger tæt opad den tidligere udgravede og nu fredede Sct. Jørgensgård i Åderup, hvor der både er fundet fundamentsrester af kirken og flere begravelser. En arkæologisk overvågning af anlægsarbejdet var derfor en af forudsætningerne, til at tilladelsen om dispensation for 100 meter zonen omkring Sct. Jørgensgården blev givet. Nærværende beretning dækker hele forundersøgelsen og sagen er herefter, for Næstved Museums vedkommende, afsluttet.

Administrative data

Næstved Museum, har udført en forundersøgelse/overvågning på lokaliteten Åderupvej i forbindelse med nyetablering af fjernvarmeledning. Dette er gjort i henhold til museumslovens § 26, stk. 2,1 pkt.

Den finansierende bygherre i forbindelse med anlægsarbejdet er

Næstved Fjernvarmeværk A/S

Åderupvej 22-24

4700 Næstved.

Som ansvarlig institution for det arkæologiske arbejde står Næstved Museum. Det er ligeledes her, at al original dokumentation og oldsager opbevares under sagsnummer NÆM2008-111 Åderupvej.

10-03-2008: Arne Noer – Lyngkilde a/s (rådgivende ingeniør for Næstved Fjernvarme) anmoder om budget for forundersøgelse/overvågning af fjernvarme ledning på Åderupvej.

12-03-2008: Birgitte Borby Hansen – Næstved Museum indsender indberetning til dkconline og indsender budget for forundersøgelse/overvågning til Kulturarvsstyrelsen.

28-03-2008: Næstved Museum modtager Kulturarvsstyrelsens godkendelse af budget for forundersøgelse/overvågning på Åderupvej.

28-03-2008: Birgitte Borby Hansen – Næstved Museum fremsender budget til godkendelse hos Næstved Fjernvarme.

31-03-2008: Næstved Museum modtager godkendelse af budget fra Næstved Fjernvarme.

03-04-2008: Sagen stillet i bero indtil den loypligtige 4 ugers høring, ang. dispensationen fra 100 meterzonen omkring Sct. Jørgensgården i Åderup, er overstået.

10-06-2008: Kasper Wurr Stjernqvist – Næstved Museum starter den arkæologiske forundersøgelse/overvågning af fjernvarmeledningen på Åderupvej.

16-06-2008: Kasper Wurr Stjernqvist afslutter den arkæologiske forundersøgelse/overvågning af fjernvarmeledningen på Åderupvej.

Topografi, terræn og undergrund

Forundersøgelsen har fundet sted på toppen af Susåens åbrink (ca. 10m over åen). Undergrunden består hovedsageligt af sand. Det oprindelige muldlag er muligvis påtruffet, men forstyrrelser slører det samlede billede noget. På ældre kort (før 1940) ses en firlænget gård der ligger på det undersøgte område.

Forundersøgelsen har fundet sted indenfor det udpegede kulturarvsareal, for den middelalderlige landsby Åderup. Denne landsby havde i middelalderen 112 gårde og tidligere udgravninger har påvist syldsten, kældre og lergulve. Desuden ligger der indenfor samme kulturarvsareal en arkæologisk undersøgt Sct. Jørgensgård, med kirke og begravelser. Sct Jørgensgården er nævnt i skriftlige kilder i 1261. I slutningen af middelalderen (1542) lægges den ind under Helligåndshuset i Næstved. I kirkens østende er fundet begravelser, som er gravlagt i murede grave.

Målesystem

Der er for forundersøgelsen ikke anvendt et lokalt målesystem. Alle fladetegninger kan dog refereres til de Fjernvarmeværkets stående bygninger. På profiltegningerne er der markeret målesøm som er nivelleret ind i forhold til kloakdæksel lige ved Fjernvarmeværkets nordøst hjørne. Disse målesøm er tillige angivet på fladetegningerne, ved hjælp af et imaginært lokalt koordinatsystem der er udsat med målebånd og Pythagoras, således at profiltegninger og fladetegninger hører sammen.

Øvrige data

Forundersøgelsen startede 10-06-2008 og sluttede 16-06-2008. Deltagere i udgravningen var stud.mag. Pernille Sloth og udgravningsleder cand.mag. Kasper Wurr Stjernqvist. Selve udgravningen blev foretaget med en minigraver fra entreprenør firmaet Arkil a/s. Grunden hvorpå det undersøgte areal befinder sig er ejet af Næstved Fjernvarme A/S. Mens undersøgelsen stod på var vejret generelt tørt om end en smule overskyet.

Udgravningsmetode

Fremgangsmåden for forundersøgelsen var, at overvåge opgravningen med minigraveren til det ønskede bundniveau og herefter med ske afrense arkæologisk interessante områder. Disse områder blev herefter tegnet i profil og fotograferet. Dog bemærkes at det blev valgt kun, at tegne østprofiler idet de vendte ind mod Sct. Jørgensgården og blev derfor fundet mest interessante. Desuden blev kun dele af østprofilen tegnet idet dens forløb var stort set ens hele vejen. Jordlag blev beskrevet og fund indsamlet. Der blev ikke indsamlet prøver til naturvidenskabelige undersøgelser.

Med hensyn til opgravningerne i Åderupvej blev disse overvåget, men der fremkom intet af arkæologisk interesse.

Undersøgelsens resultater

Der blev i alt undersøgt ca. 60 m² i grøften og de 2 opgravninger i Åderupvej. Alle opgravninger i forbindelse med dette fjernvarmearbejde blev undersøgt.

Der blev fundet en række jordlag som alle virker ret forstyrret, højest sandsynlig i forbindelse med anlægsarbejderne da Fjernvarmeværket blev bygget. Desuden fremkom et fundament af tilhuggede granit kvadre. Der var dog bygget et betonfundament på dette. På ældre kort (før 1940) ses den gård som lå på stedet før Fjernvarmeværket. Ydermere havde denne gård et kampestensfundament. Det fundne fundament antages derfor, at tilhøre denne gård og orienteringen viser at det må være dens østlænge. Dette støttes tillige af de fund der fremkom som alle er af nyere karakter.

Fremtidigt arbejde på stedet

Den opgravede grøft anses for at være fuldt ud undersøgt. De tilstødende arealer har derimod rigtig gode betingelser for, at indeholde spor af enten den middelalderlige landsby Åderup, Sct. Jørgensgården eller begravelser knyttet til sidstnævnte. Derfor anbefales det, at alle fremtidige opgravninger i området overvåges.

Næstved Museum d. 21-10-2008

Cand.mag. Kasper Wurr Stjernqvist

Anlægsliste

Anlæg	Hovedgrupp e	Undergruppe	Datering	Fase	Tegn.	Indgår i	Består af
A1	Kulturlag	Udsmidslag	Nyere tid, efterkrigst iden		T2,T3		
A2	Kulturlag	Kulturlag	Nyere tid, efterkrigst iden		T2,T3		
A3	Kulturlag	Opfyld	Nyere tid, efterkrigst iden		T2,T3		
A4	Kulturlag	Kulturlag	Udateret		T2,T3		
A5	Naturfænom en	Undergrund	Udateret		T2,T3		
K1	Bygningsdel	Fundament	Nyere tid (1661 -)		T1,T2		

Anlægsbeskrivelse

A1

Kulturlag, Udsmidslag, Nyere tid, efterkrigstiden
Moderne raceringslag med negravning af signalkabel.

Tegninger: T2,T3

Foto: 1/2,1/3,1/4,1/5,1/6,1/23

Består:

Fund:

A2

Kulturlag, Kulturlag, Nyere tid, efterkrigstiden

Mørkegråt meget kompakt heterogent lag blandet med kridt, tegl, trækul og små natursten. Der er intet i laget som tyder på, at det ikke skulle være fra nyere tid og laget virker i det hele taget meget raceret.

Tegninger: T2,T3

Foto:

Består:

Fund: X8: Yngre rødgoods , Nyere tid, efterkrigstiden

A3

Kulturlag, Opfyld, Nyere tid, efterkrigstiden

Lyst gult, meget kompakt sandet lag, forholdsvis homogent med enkelte nister af moderne tegl.

Tegninger: T2,T3

Foto:

Består:

Fund:

A4

Kulturlag, Kulturlag, Udateret

Mørkegråt, forholdsvis homogent, meget kompakt kulturlag med fund og trækul. Er muligvis raceret i dele af laget, men i bunden ses hvad der minder om naturlig nedsivning i A5 (undergrunden).

Tegninger: T2,T3

Foto:

Består:

Fund: X1: Yngre rødgoods, Nyere tid (1661 -); X2: Dyreknogler, Udateret; X3: jern, ubestemt, Udateret; X4: søm, Nyere tid (1661 -); X5: Vinduesglas, Nyere tid (1661 -)

A5

Naturfænomen, Undergrund, Udateret

Gulbrunt homogent sand.

Tegninger: T2,T3

Foto:

Består:

Fund:

K1

Bygningsdel, Fundament, Nyere tid (1661 -)

Kampestensfundament af tilhuggede kvadre i op til 1m i længden. I nordenden af fundamentet er påsat et betonfundament. Det nordvestlige hjørne af Kampestensfundamentet blev framdraget og det er i en helt ret vinkel. Selve bygninges størrelse kendes ikke men de fremdragne meter tyder kraftigt på, at det er en større bygning orienteret nord-syd, som muligvis forstyrrer den nærliggende kirkegårdstomt lige øst for nærværende udgravningsfelt.

Tegninger: T1,T2

Foto:

1/1,1/2,1/3,1/4,1/5,1/6,1/7,1/8,1/9,1/10,1/11,1/12,1/13,1/14,1/15,1/16,1/17,1/18,1/19,1/20,1/21,1/22,1/23

Består:

Fund:

Fundliste

Fund	Materiale	Genstand	Datering	Anlæg
X1	Keramik/historisk tid	Yngre rødgods	Nyere tid (1661 -)	A4
X2	Zoologisk materiale	Dyreknogeter	Udateret	A4
X3	Slagge	jern, ubestemt	Udateret	A4
X4	Jern	søm	Nyere tid (1661 -)	A4
X5	Glas	Vinduesglas	Nyere tid (1661 -)	A4
X6	Keramik/historisk tid	LØSFUND	Nyere tid (1661 -)	
X7	Keramik/historisk tid	LØSFUND	Nyere tid, efterkrigstiden	
X8	Keramik/historisk tid	Yngre rødgods	Nyere tid, efterkrigstiden	A2

Fundbeskrivelse

X1

Nyere tid (1661 -)

5 stk. skår af yngre rødgoods som virker til at være 1800 eller 1900 tals keramik. 6 stk. skår af sortbrændt keramik. For begge typer gælder, at det virker virkeligt hårdt brændt og magringen er meget meget fin.

Tegninger:

Foto:

Anlæg: A4

X2

Udateret

4 stk knogler fra et større pattedyr.

Tegninger:

Foto:

Anlæg: A4

X3

Udateret

Jernslagge af ubestemmelig slags men ret tung så jernindholdet anses for at være stort. Desuden et stykke hårdt brændt ler som kunne være et formstykke.

Tegninger:

Foto:

Anlæg: A4

X4

Nyere tid (1661 -)

3 stk jernsøm. 10,5cm, 5cm og 7cm lange. Umiddelbart kunne det ene godt være håndmedet idet dets hoved er stort og sømmets diameter er ligeledes stort, men de to andre er maskinelt fremstillet.

Tegninger:

Foto:

Anlæg: A4

X5

Nyere tid (1661 -)

1 stk. vinduesglas 25x15x2mm. Glasset kunne meget vel være industrielt fremstillet da der ingen fejl ses i det.

Tegninger:

Foto:

Anlæg: A4

X6

Nyere tid (1661 -)

LØSFUND fra udgravningsgrøft nord for tværmur. 5 stk. moderne rødbrændt keramik nogen med glasur. 1stk. Jernnagle 17cm lang som kunne være håndsmedet. 1 stk. knogle fra større pattedyr.

Tegninger:

Foto:

Anlæg:

X7

Nyere tid, efterkrigstiden

LØSFUND fra udgravningsgrøft syd for tværmur. 1stk. flinteafslag. 1stk porcelæn fra en underkop med overside farvet gulbrunt. 1stk af en badeværelseflise i hvid porcelæn. 6stk keramik hårdt rødbrændt.

Tegninger:

Foto:

Anlæg:

X8

Nyere tid, efterkrigstiden

1 stk skår af yngre rødgoods moderne i både brænding og magring.

Tegninger:

Foto:

Anlæg: A2

Tegningsliste

Tegning	Målestok	Type	Anlæg	Fund	Beskrivelse	Dato	Tegner
T1	1:50	Plantegning	K1		Nordlige del af udgravningsgrøft.	11-06-2008	Kasper Stjernqvist
T2	1:20	Profiltegning	A1,A2,A3,A4,A5,K1		Kampestenssfundament.	12-06-2008	Pernille Sloth
T3	1:20	Profiltegning	A1,A2,A3,A4,A5		Østprofil i udgravningsgrøft.	12-06-2008	Kasper Stjernqvist
T4	1:50	Plantegning			Sydlig del af udgravningsgrøft.	12-06-2008	Kasper Stjernqvist

Fotoliste

Film	Billed e	Motiv	Anlæ g	Fund	Filmtype	Dato	Fotograf
1	1	Kampestensfundament set fra vest.	K1		Digital	10-06-2008	Kasper Stjernqvist
1	2	Kampestensfundament set fra vest.	A1,K1		Digital	10-06-2008	Kasper Stjernqvist
1	3	Kampestensfundament set fra vest.	A1,K1		Digital	10-06-2008	Kasper Stjernqvist
1	4	Kampestensfundament set fra vest.	A1,K1		Digital	10-06-2008	Kasper Stjernqvist
1	5	Kampestensfundament set fra vest.	A1,K1		Digital	10-06-2008	Kasper Stjernqvist
1	6	Kampestensfundament set fra vest.	A1,K1		Digital	10-06-2008	Kasper Stjernqvist
1	7	Lille udvidelse for at bekræfte kampestensfundamentets størrelse set fra vest.	K1		Digital	11-06-2008	Kasper Stjernqvist
1	8	Lille udvidelse for at bekræfte kampestensfundamentets størrelse set fra vest.	K1		Digital	11-06-2008	Kasper Stjernqvist
1	9	Lille udvidelse for at bekræfte kampestensfundamentets størrelse set fra vest.	K1		Digital	11-06-2008	Kasper Stjernqvist
1	10	Lille udvidelse for at bekræfte kampestensfundamentets størrelse set fra vest.	K1		Digital	11-06-2008	Kasper Stjernqvist

		damentets størrelse set fra vest.					
1	11	Kampestensfun dament set fra syd.	K1		Digital	11-06- 2008	Kasper Stjernqvist
1	12	Kampestensfun dament set fra syd.	K1		Digital	11-06- 2008	Kasper Stjernqvist
1	13	Kampestensfun dament set fra syd.	K1		Digital	11-06- 2008	Kasper Stjernqvist
1	14	Nordvest hjørne af Kampestensfun dament set fra nord.	K1		Digital	11-06- 2008	Kasper Stjernqvist
1	15	Nordvest hjørne af Kampestensfun dament set fra nord.	K1		Digital	11-06- 2008	Kasper Stjernqvist
1	16	Nordvest hjørne af Kampestensfun dament set fra nordvest.	K1		Digital	11-06- 2008	Kasper Stjernqvist
1	17	Nordvest hjørne af Kampestensfun dament set fra vest.	K1		Digital	11-06- 2008	Kasper Stjernqvist
1	18	Afrenset sten i kampestensfun damentet set fra vest.	K1		Digital	11-06- 2008	Kasper Stjernqvist
1	19	Afrenset sten i kampestensfun damentet set fra vest.	K1		Digital	11-06- 2008	Kasper Stjernqvist
1	20	Afrenset sten i kampestensfun damentet set fra vest.	K1		Digital	11-06- 2008	Kasper Stjernqvist

1	21	Nordvesthjørne af kampestensfundamentet med det påsatte betonfundament.	K1		Digital	11-06-2008	Kasper Stjernqvist
1	22	Nordvesthjørne af kampestensfundamentet med det påsatte betonfundament.	K1		Digital	11-06-2008	Kasper Stjernqvist
1	23	Nordvesthjørne af kampestensfundamentet med det påsatte betonfundament.	A1,K1		Digital	11-06-2008	Kasper Stjernqvist
1	24	Oversigtsbilleder af udgravningsgrøften syd for tværmuren, set fra syd.			Digital	12-06-2008	Kasper Stjernqvist
1	25	Oversigtsbilleder af udgravningsgrøften syd for tværmuren, set fra nord.			Digital	12-06-2008	Kasper Stjernqvist
1	26	Lille tidligere opgravet felt syd for Åderupvej.			Digital	12-06-2008	Kasper Stjernqvist
1	27	Stort tidligere opgravet felt i krydset mellem Ærøvej og Åderupvej.			Digital	12-06-2008	Kasper Stjernqvist